

ANDRES MENING

Historiske fakta

Tolkning av holocaust

Av Jan Brøgger, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU

Rolf Hobsons meget interessante kommentar til min kronikk 19.10. var lærerik på mer enn én måte. Den representerte en rekke viktige historiske fakta som må med når man skal få en mest mulig komplett «forståelse» av holocaust; jeg setter det i gåseøyne for jeg er i tvil om hva vi her skal mene med forståelse. Samtidig minnet han meg om hvor vanskelig det er å beherske norsk normalprosa og få frem på en forståelig måte hva man ønsker å formidle.

Det som lå meg sterkest på hjertet, var strengt tatt ikke holocausts politiske og historiske forutsetninger, det ligger utenfor min kompetanse, og når Hobson hevder at jeg er ahistorisk, har han selvfølgelig rett. Min kommentar til Goldhagen gjaldt *tidstypisk mentalitet*, det som Goldhagen kaller *common sense*. På norsk: folkevett. Det som går som folkevett, er ofte ikke annet enn oppfatninger man har sluttet å stille spørsmål ved. Her har vi mange oppmuntrende, men også groteske eksempler. Det er ikke mange årene siden norsk folkevett mente at taterne (splint, fant) måtte utryddes. Det ble på kommunalt initiativ arrangert fan-tejakt i bokstavelig forstand, hvor man med våpen i hånd ville utrydde denne folkegruppen. De historiske og politiske forutsetninger for disse hendelsene

kan jeg ikke uttale meg om på faglig basis.

Som sosialantropolog er jeg opptatt av de tankemessige forutsetninger for fysisk utryddelse av medmennesker, og i samme forbindelse offerhandlingenes betydning: syndebukken. Det er ironi av de virkelig instruerende dimensjoner at Hobson sammen med andre av Goldhagens kritikere nå gjør SS og Gestapo til syndebukker, og overfører på offerhandlingens vis de vanlige tyskeres aktive medvirkning og skyld for holocaust over på to grupper som i dag er like demonisert som jødene var av antisemittene. Går det likevel en nemesis igjennom livet?

Det sto ikke noen Hitler bak de spredte forsøk på å utrydde taterne. En av våre ledende intellektuelle ønsket å utrydde dem på en mer human måte, nemlig ved å kastre dem, og Stortinget, som representerer det norske folkevettet, sluttet opp om tanken. Det er spørsmålet om folkevettets natur jeg forøkte å drøfte. Men jeg må ha uttrykt meg uklart. Noe som kan ha sammenheng med at Goldhagens bok har rystet meg til de grader at det kan ha gått ut over min formidlingsevne.

Et par historiske fakta bør Hobson og jeg kunne bli enige om: Det er unødvendig å lese Christopher Brownings «Ordinary Men» for å vite at Wolfgang Hoffman, Trapp og Hartwig Gnade var SS-menn. Det står i Goldhagens bok, som jeg faktisk går ut fra at Hobson har lest. Det han underslår, er at det ikke gjaldt flertallet av de over 500 offiserer og menige som 20. juni 1942 fikk ordre om å myrde alle jødiske kvinner og barn i Joséfow i Lublin-området. Goldhagens analyse av politibataljon 101 står på s. 206 i den amerikanske utgaven. Plassen tillater ikke engang en kort oppsummering.

Men mitt hovedanliggende er imidlertid spørsmålet om i hvilken grad vår tids folkevett på enkelte punkter er av samme karakter som den tyske var i 30-årene. Jeg ser visse skremmende likhetspunkter, og det var mitt egentlige ærend.

Jeg har etter kronikken fått flere eiddommelige henvendelser fra såkalt «gode nordmenn» som forklarer meg at Wehrmacht sto høyt hevet over jødeforfølgelsen. Jeg har også gått høre at over halvparten av de norske jødene ble utryddet fordi det var utgått en parole om at de skulle bli på sin post. Det var således ikke statspolitiet og Quisling som hadde det egentlige ansvar,

men jødene selv. Det heter jo *vox populi, vox dei* (folkets røst er Guds røst). Dette må være en romersk misforståelse.

Det er selvsagt et helt underordnet spørsmål at Hobson synes at sosialantropologer bør være historikere. En annen sak er at vi bør snakke sammen, og jeg takker Hobson for denne anledning til dialog.